

DIN ISTORICUL MUZEELOR BISERICEȘTI DIN BASARABIA

The Museum of the history of the Church of Basarabia

Preot Vasile SECRIERU

Abstract: *The author tells about the church museums in Chisinau, Balti and Ismail, set up at the beginning of the 20th century and worked until June 28, 1940, when the Soviet troops ravaged buildings and destroyed more exhibited units. Reopening of the Church Museum in Chisinau took place on November 1, 1942, within the Abolition of Slavery Exhibition, and by the end of the war, in 1944, the Museum heritage was evacuated in town Ploșor, not far from Craiova. The fate of museums in Balti and Ismail remains unknown in the absence of documents. Archbishop Seraphim, Joseph M. Parhomovici, Bishop Visarion Puiu had played a great part in supporting the museums church.*

La începutul secolului al XX-lea a fost înființat muzeul bisericesc istoric. Ideea apariției acestei instituții a aparținut arhiepiscopului Serafim. Din îndemnul său, sfatul Societății arheologice s-a adresat către preoțime cu un apel, invitând-o să trimită la muzeu obiecte și cărți bisiricești vechi, ieșite din uz, dar și acte cu conținutul bisericesc istoric. Același apel a fost repetat în anul 1911. În fiecare cerc protopopesco al eparhiei, s-a creat o comisie specială în vederea cercetării, în cuprinsul cercului, obiectele și cărțile bisericești, rezultând ca cele mai vechi să fie trimise la muzeu. Cu amenajarea muzeului a fost însărcinată o comisie compusă din trei persoane sub președenția chiriarhului. Arhiepiscopul Serafim a dăruit muzeului gravuri vechi din orașul Sanct Petersburg, iar din veșmîntăria mitropoliei s-au luat pentru muzeu vechile veșminte arhieresti și preoțești, mitre arhieresti și alte obiecte și vase bisericești de pe timpul Mitropoliilor Basarabiei Gavriil Bănulescu-Bodoni și Dimitrie Sulima; de asemenea antimise din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea, cîrje arhieresti, icoane vechi, cărți ș. a. La rîndul lor și comisiile din cercurile protopopești au trimis muzeului cărți vechi, manuscrise, vase bisericești, cruci, monede. De la Iosif Parhomovici, casierul Societății istorico – arheologice – bisericești, s-au primit mai multe manuscrise de mare valoare, precum și un Triod scris pe pergament din secolul al XIV-lea. Multe obiecte vechi bisericești au fost aduse de către arhimandritul Teognost Donos, starețul mănăstirii Gîrbovăț, fost

exarh mănăstiresc. Monede vechi s-au primit de la Atanasie Usinevici, protoiereul catedralei din Tighina. În muzeu se păstrau numeroase fotografii ale bisericilor vechi, rămase în Basarabia de pe timpul turcilor într-o stare sărăcăcioasă. (1)

Muzeului bisericesc (Drevlehranilișce) i s-a repartizat un local de abia în anul 1912. (2) Organizatorul și conducătorul acestei instituții a fost neobositul Iosif M. Parhomovici. Astfel, arhimandritul Visarion Puiu, care a condus o perioadă de timp și Societatea istorico - arheologică – bisericească, își amintea de această societate că era „organizată de un eminent profesor rus, Iosif M. Parhomovici, care la vârsta de 72 ani a învățat uimitor de bine limba română și a fost mult apreciat și de N. Iorga, când i-a vizitat muzeul bisericesc”. (3)

Acest muzeu și-a intensificat activitatea și mai mult după anul 1918. La adunarea obiectelor participau foarte activ preoții. În fiecare protopopesce era desemnat un preot, care aduna obiecte și cărți vechi pentru muzeu cât și materiale de studiu pentru revistă și le transmitea societății. (4)

Trebuie de amintit faptul că în Basarabia, după 1918, mai exact după 1923, atunci când s-a creat încă 2 eparhii: Cetatea Albă – Ismail și Bălți – Hotin, au mai activat, alături de cel de la Chișinău, încă 2 muzee bisericești: cel de la Ismail și Bălți. Zestrea inițială a muzeului din Ismail era alcătuită dintr-o colecție de 34 de icoane, diverse veșminte bisericești, 4 potire de argint, 3 cruci de aur, o colecție de cărți vechi ș. a. Până în anul 1940 această colecție a fost îmbogățită simțitor. În ceea ce privește înființarea muzeului bisericesc de la Bălți, un rol important în acest sens l-a avut Episcopul Visarion Puiu, care, începând cu anul 1928, a insistat ca toți clericii să participe cu donații la crearea muzeului eparhial din Bălți. Astfel, în raportul de activitate al Consiliului eparhial pe anul 1928 se menționa faptul că „la ordinele date, în scopul completării necesar, au început să sosească tot felul de obiecte vechi bisericești, precum icoane, cruci, antimise ș. a.” Spre sfârșitul anului 1928, în patrimoniul muzeului intraseră cărți și obiecte deosebit de importante: un *Antologhion românesc* din 1705, donat de N. Gheorghian din Mîndrești (jud. Bălți); o icoană a Sfintei Treimi, pictată la 1794 de zugravul Macarie; un chivot; o icoană a Sfintei Parascheva din anul 1802, alta a Sfîntului Nicolae din 1711, toate provenite de la parohia Mălăiești (jud. Bălți) ș. a. (5)

Cei interesați de colecția muzeului bisericesc din Chișinău au avut posibilitatea să consulte lucrarea lui Lică Sainciuc, *Colina antenelor de bruiaj* (Chișinău, Ed. Museum, 2000), unde, la sfârșitul acesteia, autorul ne oferă Opisul obiectelor ce se păstrau la Muzeul Societății Istorico – Arheologice – Bisericești din Chișinău și care cuprindea: antimise, mitre, veșminte bisericești, Sfinte Vase, sfeșnice, iconostase, cruci, monezi ș. a.

Cercetătorul Gheorghe Bezviconi arată că „...În casa bătrînescă a Mitropolitului Gavriil, din fața bisericii s-a reînființat Muzeul Istoric – Bisericesc al Basarabiei, în trecut ctitoria neuitatului Iosif Parhomovici...” (6)

Muzeele bisericești de la Chișinău, Bălți și Ismail au funcționat pînă la 28

iunie 1940, atunci cînd trupele sovietice au devastat clădirile, distrugînd mai multe exponate.

Redeschiderea muzeului bisericesc din Chişinău a avut loc la 1 noiembrie 1942, în cadrul Expoziţiei Dezrobirii, iar spre sfîrşitul războiului, în anul 1944, patrimoniul muzeului a fost evacuat în localitatea Plopşor, nu departe de oraşul Craiova. Soarta muzeelor din Bălţi şi Ismail rămîne încă necunoscută, în lipsa unor documente. (7)

În final, putem afirma că orice muzeu constituie o părticică din patrimoniul cultural a unei naţiuni. Avem datoria morală de a ne cunoaşte trecutul, căci un neam fără istorie nu are nici prezen, nici viitor.

Note:

1. POPOVSCHI, Nicolae. *Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruşi. Din negura trecutului crîmpeie de amintiri*. Chişinău : Ed. Museum, 2000, p. 276.
2. Chişinău. Enciclopedie. Chişinău : Ed. Museum, 1997, p. 421, 333.
3. Zilele „Mitropolitul Visarion Puiu”. Paşcani, 2000, p. 31.
4. Anuarul Eparhiei Chişinăului şi Hotinului (Basarabia). Chişinău: Tipogr. Eparhială, 1922, p. XII.
5. CIOBANU, Constantin Ion, Tudor STAVILĂ. Icoane vechi din colecţii basarabene. Chişinău: Ed. ARC, 2000, p. 28.
6. SAINCIUC, LICĂ. Colina antenelor de bruiaj. Chişinău : Ed. Museum, 2000, p. 7.
7. CIOBANU, Constantin Ion, Tudor STAVILĂ, ref. 5, p. 30.

